

THEATERCURSUS

HANDTHEATER 1998

THEATERCURSUS 1998

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Voorgeschiedenis	5
Gebarentaal	5
Gebarentheater	6
Theateropleidingen	7
2. Doelstelling, doelgroep en docenten	10
Doelstelling	10
Doelgroep	11
Docenten	11
3. Programma	13
Thema	13
Lessen	14
4. Evaluatie en vervolg	25
Evaluatie	25
Vervolg	25
Bijlage 1. Curriculae vitae	28
Bijlage 2. Handtheater	31
Bijlage 3. Huiswerkopdrachten	33

Voorwoord

Voor u ligt het eerste deel van het verslag van de theatercursus voor doven. Het verslag beschrijft de basiscursus van elf lessen die hebben plaatsgevonden in maart, april en mei 1998.

De cursus is een initiatief van Handtheater, een theatergroep van dove acteurs die voorstellingen brengen in Nederlandse Gebarentaal.

De cursus vond plaats in Theater 't OOG in Amsterdam. Theater 't OOG is een theater annex cultureel centrum voor dovencultuur en gebarentaal.

Van september 1998 tot en met januari 1999 vindt de vervolgcursus plaats waarin de cursisten toewerken naar een voorstelling gebaseerd op de film 'Le bal' van de regisseur Ettore Scola.

Mieke Julien,
Amsterdam, augustus 1998.

1. Voorgeschiedenis

Gebarentaal

Het is niet mogelijk om het over theater in Nederlandse Gebarentaal te hebben zonder eerst aandacht te besteden aan gebarentalen, omdat deze de voertaal zijn van het gebarentheater. Gebarentalen worden wel de moedertalen van de doven genoemd. In Nederland zijn 15.000 doven voor wie de Nederlandse Gebarentaal de natuurlijke taal is. Daarnaast is er een groeiend aantal horenden voor wie de taal de moedertaal of een tweede taal is.

Over gebarentalen bestaan veel misverstanden. Gebarentaal is niet zoals men vaak denkt internationaal. Gebarentalen zijn landstalen die op het gebied van de grammatica overeenkomsten vertonen, maar een verschillend lexicon kennen.

Gebarentalen zijn geen mime, gesticulatie of lichaamstaal.

Wat men op de Nederlandse televisie af en toe ziet, een gebarende tolk in de hoek van het beeld, is ook geen gebarentaal, maar Nederlands ondersteund met gebaren. Dat wil zeggen dat de tolk de Nederlandse zinnen duidelijk uitspreekt en daar in de volgorde van de Nederlandse zin gebaren bij maakt.

Gebarentalen zijn, zo blijkt uit wetenschappelijk onderzoek, volwaardige talen met een eigen grammatica en lexicon.

De Nederlandse linguïst Tervoort publiceerde al in 1953 een proefschrift waarin hij op basis van filmmateriaal aantoonde dat de communicatievorm die dove leerlingen onderling gebruikten, in alle opzichten de kenmerken van een taal vertoonde. Tervoort ging naar de Verenigde Staten waar hij William Stokoe ontmoette, linguïst en docent aan Gallaudet, de enige universiteit voor doven ter wereld. Stokoe publiceerde in 1960 en 1965 'Sign Language Structure' en 'A dictionary of American Sign Language'. Hierin toonde hij aan dat gebarentaal een echte taal is.

De Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind doet sinds 1982 onderzoek naar de Nederlandse Gebarentaal en ook het Instituut voor Algemene Taalwetenschap van de Universiteit van Amsterdam is sinds 1985 op dit gebied actief.

Inmiddels wordt ook aan de Universiteit van Leiden en Utrecht onderzoek gedaan naar Nederlandse Gebarentaal.

Gebarentalen zijn meer dan een eeuw onderdrukt geweest. Sinds een congres van onderwijzers aan dovenscholen in Milaan in 1880 heeft het leren spreken en liplezen in het onderwijs centraal gestaan. Gebarentalen werden verboden, omdat zij de maatschappelijke integratie zouden bemoeilijken of onmogelijk maken. De actuele politieke opvatting dat integratie van culturele minderheden alleen bewerkstelligd kan worden door tevens ruimte te geven aan de eigen identiteit, leek aan doven als minderheid met een eigen taal en cultuur voorbij te gaan.

Daar is echter verandering in gekomen, mede dank zij het pionierswerk van wetenschappers als Tervoort en Stokoe, en de acties vanuit de dovenwereld.

In 1988 adviseerde het Europese Parlement de Europese Raad om gebarentalen als de natuurlijke talen van doven te erkennen. Op 10 juni 1997 presenteerde de Commissie Nederlandse Gebarentaal, ingesteld door de staatssecretarissen Terpstra en Netelenbos, haar eindrapport 'Meer dan een gebaar'. De Raad voor Cultuur volgde onlangs de Commissie Nederlandse Gebarentaal in haar pleidooi de Nederlandse Gebarentaal te erkennen en rechten te geven zoals omschreven in het 'Europees Handvest voor streektaalen en talen van minderheden'. De Raad erkende tevens dat de Nederlandse Gebarentaal een uiting van cultuur is en zelf ook cultuurproducten genereert. Onlangs werd bovendien door staatssecretaris Netelenbos het convenant Tweektaligheid ondertekend, waarin de standaardisatie van de Nederlandse Gebarentaal wordt bepleit en geregeld, en waarin de Nederlandse Gebarentaal als instructietaal en als vak wordt ingevoerd op de scholen voor doven.

Gebarentheater

Stokoe beschouwde in de jaren zestig doven al als een minderheidsgroep met een eigen taal en cultuur. Ook de Nederlandse doven profileren zich de laatste jaren in de eerste plaats als een culturele minderheid met een eigen taal. Die taal wordt niet alleen gebruikt voor de alledaagse communicatie, maar ook als middel voor kunstzinnige expressie.

Aan de basis van kunstvormen als gebarentheater en gebarenpoëzie ligt het verhalen vertellen. De dovencultuur is een 'orale' cultuur, hoe vreemd dat in dit geval ook mag klinken. Er worden sinds jaar en dag verhalen verteld, op feesten, verjaardagen, in de dovenclub, kortom: op alle plaatsen waar doven elkaar ontmoeten. Zelfs in deze tijd, waarin de televisie domineert, is verhalen vertellen nog steeds een favoriet tijdverdrijf.

In de Verenigde Staten, waar de American Sign Language al veel eerder als officiële landstaal is erkend, zijn ook de ontwikkelingen op het gebied van dovencultuur eerder ingezet.

In 1967 werd het National Theatre of the Deaf opgericht dat niet alleen voorstellingen gaf in eigen land, maar over de hele wereld. In 1972 was het gezelschap te zien in de Rotterdamse Doelen en de Stadsschouwburg in Amsterdam. Optredens die toentertijd veel aandacht trokken van de pers en unaniem geroemd werden vanwege hun visuele kracht. De voorstellingen trokken ook veel horende mensen aan die tot dan toe nooit met de dovencultuur in aanraking waren gekomen.

Ook voor Handtheater zijn de ontwikkelingen in de Verenigde Staten van grote betekenis geweest. De acteurs van Handtheater onderhouden contacten met Amerikaanse acteurs, zoals Marlee Matlin, de helaas overleden acteur en regisseur Bruce Hlibok, de acteur en regisseur Bob Daniels, de acteur en docent Bernard Bragg enzovoort. Acteurs van Handtheater bezochten Gallaudet Universiteit, gaven voorstellingen in New York en Washington, en wisselden van gedachten met theatermensen aldaar.

Toch zijn er in het verleden ook in Nederland allerlei initiatieven geweest op het gebied van de podiumkunsten. In 1935 werd de toneelgroep Guyot opgericht, die de oorlogstijd niet overleefde, omdat de stuwende krachten achter Guyot niet alleen doof, maar ook joods waren. In 1954 werd Kunst In Onze Stilte (KIOS) opgericht. Initiatiefnemer

was Frans Ackema. Hij was geïnspireerd door de mimespeler Marcel Marceau, die hij ook ontmoette.

Zo'n twintig jaar geleden begonnen de acteurs Wim Emmerik en Jean Couprie ook in het openbaar op te treden voor een gemengd publiek. Zij beperkten zich tot mime, omdat de Nederlandse Gebarentaal in die tijd niet werd erkend als een volwaardige taal. In 1979 wonnen ze de eerste prijs op het internationaal mimefestival in Brno, Tsjechoslowakije.

Een eerste stap in de richting van theater in Nederlandse Gebarentaal was de oprichting van de Stichting Visueel Theater (SVT) in 1981, waarbij Jean Couprie en Wim Emmerik betrokken waren. Onder deze stichting vonden diverse activiteiten plaats, behalve voorstellingen, ook een aantal video-theaterproducties in samenwerking met het Werkteater (zoals Romeo en Julia). Uiteindelijk werd de stichting opgeheven bij gebrek aan financiële ondersteuning.

Theateropleidingen

In de ontwikkeling van het Amerikaanse doventheater heeft het Theatre Arts Department van Gallaudet University een belangrijke rol gespeeld. Vanaf 1892 worden daar door dove studenten voorstellingen gegeven in gebarentaal.

De opleiding is steeds verder geprofessionaliseerd. Studenten kunnen zich specialiseren in acteren, regie, decor en licht, kostuums en theatermanagement. Speciale aandacht wordt ook gegeven aan Sign Language Translation (vertalen naar gebarentaal) en Visual Gestural Communication (theatrale gebaren).

De opleiding heeft de acteurs geleverd voor het National Theatre of the Deaf, maar ook voor de speelfilm 'Kinderen van een mindere God' bijvoorbeeld, die de dove actrice Marlee Matlin een Oscar opleverde voor haar rol van Sarah.

In Nederland is er nog geen opleiding voor dove acteurs.

In 1983 begon Jean Couprie aan zijn studie aan de toenmalige Akademie voor Expressie in Utrecht. Hij legde de studie met goed gevolg af en werd daarmee de eerste dove docent dramatische vorming. In 1987 begonnen drie dove studentes aan dezelfde studie.

Hoewel de academie trachtte om de studenten zo goed mogelijk te begeleiden, onder andere door tolken in te zetten, werd er op de Hogeschool geen dovencultuur overgedragen. De studenten leerden niet hoe ze les moesten geven in drama aan dove kinderen, noch leerde men wat gebarentheater is of zou kunnen of moeten zijn. Men werd dus niet volledig opgeleid voor de beroepspraktijk waar men uiteindelijk in terecht zou komen.

De behoefte aan een platform waar doven met elkaar van gedachten kunnen wisselen over het fenomeen gebarentheater en dit verder kunnen ontwikkelen, groeide. Vandaar dat in 1990 Handtheater werd opgericht.

De erkenning van de Nederlandse Gebarentaal als officiële Nederlandse taal heeft de belangstelling onder horende mensen voor de taal en cultuur van doven doen toenemen.

Steeds meer horende mensen geven zich op voor de cursussen in Nederlandse Gebarentaal. De wachtlijsten voor deze cursussen zijn de laatste jaren steeds langer gewor-

den en het aantal mensen dat zich voor de cursussen opgeeft vanwege een pure belangstelling voor de taal neemt toe.

De erkenning van de Nederlandse Gebarentaal heeft ook het bewustzijn onder de doven vergroot.

Zowel bij horende als bij dove mensen is de belangstelling groeiende voor het theater in Nederlandse Gebarentaal. Op het Handtheater wordt een steeds groter appèl gedaan, niet alleen om voorstellingen te geven, maar ook om workshops te organiseren en ervaringen over te dragen aan dove jongeren.

2. Doelstelling, doelgroep docenten

Motivatie

Handtheater heeft om meerdere redenen het initiatief genomen een theatercursus voor doven te organiseren.

Op de scholen voor doven is van oudsher weinig aandacht besteed aan de podiumkunsten. De meeste dove volwassenen zijn dan ook niet opgegroeid met theater. Gelukkig lijkt daar voor de nieuwe generatie verandering in te komen. De school voor doven Effatha in Voorburg organiseerde onlangs een wedstrijd voor dove kinderen in verhalen vertellen, waarvan de finale plaatsvond in het Muiderslot in aanwezigheid van staatssecretaris Nuis.

Het gesproken theater is voor het grootste deel ontoegankelijk voor doven, omdat zij de gesproken tekst niet kunnen volgen. Hier en daar zijn initiatieven van tolken om voorstellingen te vertalen in Nederlandse Gebarentaal, niet alleen theatervoorstellingen, maar ook concerten zoals onlangs het concert van David Bowie en van The Spice Girls.

Door de erkenning van de Nederlandse Gebarentaal is het emancipatieproces in een versnelling terechtgekomen. Doven zijn zich bewuster van hun eigen taal en cultuur en hebben een grotere behoefte aan cultuuruitingen in hun taal.

Voor doven is, zoals gezegd, geen theateropleiding die aandacht besteed aan de eigen taal en cultuur van doven, terwijl er een groeiend aantal doven is dat ook actief bezig wil zijn met de podiumkunsten.

Handtheater houdt zich sinds 1990 staande zonder structurele subsidie en met zeer bescheiden financiële middelen. De initiatiefnemers van Handtheater hebben een grote staat van dienst op het gebied van de dovencultuur, maar zijn allen op leeftijd. Het is noodzakelijk om jong talent te werven zodat de continuïteit gewaarborgd wordt.

Doelstelling

De Theatercursus voor doven heeft de volgende doelstelling:

Extern doel: doven enthousiasmeren voor theater, hetzij om als publiek voorstellingen te bezoeken, hetzij om actief aan het theater in Nederlandse Gebarentaal deel te nemen, als speler, belichter, decorontwerper, grimeur enzovoort.

Intern doel: cursisten laten beleven wat theater is: vormgegeven illusie; het met niets iets maken.

De Theatercursus voor doven is een pilotproject met als overkoepelend doel te onder-

zoeken op welke wijze doven betrokken kunnen worden bij het theater en van de bevindingen uitvoerig verslag te doen.

Doelgroep

De doelgroep van de theatercursus zijn doven, met name de jongeren onder hen.

De werving voor de cursus is als volgt gegaan:

- Tijdens voorstellingen, exposities en andere activiteiten van Handtheater en Theater 't OOG lag een intekenlijst voor de theatercursus.
- Er is informatie verstuurd aan mensen die in aanmerking kwamen en die zich in het verleden hadden opgegeven voor de mailinglijst.
- Er is meerdere malen een bericht gezet op de informatiepagina's voor doven van Teletekst.
- Potentiële cursisten zijn persoonlijk benaderd.

Voor de theatercursus bestond grote belangstelling. Veel mensen zagen achteraf toch van deelname af. Als reden daarvoor werd genoemd:

- de te lange reistijd en of de te hoge reiskosten (genoemd door geïnteresseerden uit bijvoorbeeld Groningen en Maastricht)
- gebrek aan tijd (naast studie, werk)
- de lengte en intensiteit van de cursus.

Uiteindelijk gaven elf mensen zich op, onder wie zes mensen uit Amsterdam en vijf mensen van buiten Amsterdam.

De leeftijd varieert van 21 tot 55 jaar. Van de elf cursisten zijn zes cursisten jonger dan 32 jaar.

De opleidingen en beroepen van de cursisten lopen sterk uiteen. Van bouwvakker en postbode tot klasse-assistent basisonderwijs.

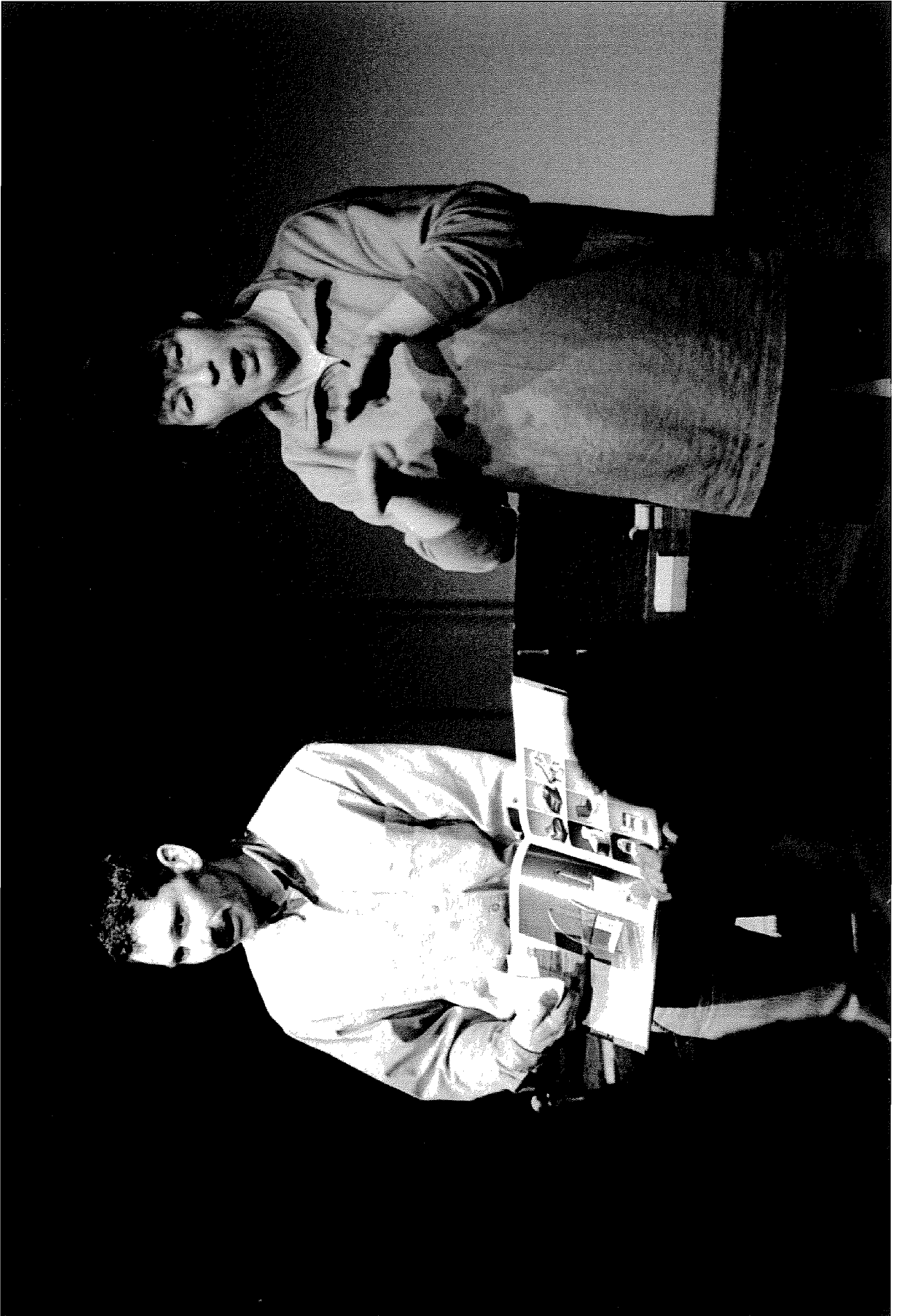
Nadat de basiscursus was begonnen, kwamen er nog verschillende aanmeldingen. Met deze mensen is afgesproken dat ze eventueel kunnen instappen in de vervolgcursus.

Docenten

De coördinatie van de basiscursus was in handen van Jean Couprie. Hij was bij iedere les aanwezig. Zijn aanwezigheid werd door de cursisten erg op prijs gesteld, omdat het hun mogelijk maakte om in hun eigen taal te communiceren.

De overige docenten waren horend. Allen hebben een basiscursus Nederlandse Gebarentaal gevolgd in Theater 't OOG, verzorgd door de (dove) docent en acteur John van Gelder. Een basiscursus geeft wel inzicht in de grammatica van de Nederlandse Gebarentaal en leert cursisten een bescheiden lexicon, maar is onvoldoende om in die taal les te geven. Bij de lessen was dan ook een tolk aanwezig die de lessen vertaalde in Nederlandse Gebarentaal.

Een overzicht van de docenten (met een kort curriculum vitae) is te vinden in bijlage I.

3. Programma

Indeling

Oorspronkelijk was het de bedoeling om 26 lessen in een aangesloten periode van een half jaar te laten plaatsvinden. Al tijdens de werving bleek dat de meeste belangstellenden zich een dergelijke langdurige verplichting niet konden veroorloven. Na overleg met de deelnemers die zich hebben ingeschreven, hebben we besloten om de lessen over een grotere periode te spreiden en te verdelen in een basis- en een vervolgcursus.

Thema

Om de samenhang tussen de lessen van de basis cursus te bevorderen, hebben we gekozen voor een gemeenschappelijk thema. Uiteindelijk is de keuze gevallen op het thema 'wachten'.

Deze keuze laat zich als volgt beargumenteren:

- Iedereen heeft ervaring met wachten. De meeste mensen wachten dagelijks een of meerdere keren op iets of iemand.
- Je kunt wachten op iets concreets, op concrete personen, zaken of gebeurtenissen. Mensen wachten op de bus, de tram of de trein. Ze wachten tot de winkel opengaat of tot ze aan de beurt zijn. Ze wachten op de dokter of op een goede vriend. Ze wachten tot de regen ophoudt en de zon gaat schijnen. Ze wachten tot de verf droog is of tot het ochtend wordt.
Je kunt ook wachten op iets abstracts. Mensen wachten op geluk of op een oplossing van hun problemen bijvoorbeeld.
- Het verschijnsel 'wachten' is overal te observeren. Mensen wachten namelijk vaak en op allerlei locaties, zoals in een wachtkamer, op een station, in een rij, op een bankje, leunend tegen een muur.
- Mensen vertonen tijdens het wachten allerlei nonverbaal gedrag. Ze wiebelen met hun been, krabben op hun hoofd, lezen de krant, staren in de verte, ijsberen enzovoort.
- Wachten roept verscheidene emoties op. Sommige mensen raken geïrriteerd, zijn ongeduldig en kunnen niet wachten tot het zover is. Anderen gebruiken de periode van wachten om zich te ontspannen. Ze kijken om zich heen, staan of zitten in het zonnetje, doen iets waar ze anders geen tijd voor hebben, zoals een boek of tijdschrift lezen.
- Tijdens het wachten kunnen mensen hun gedachten laten gaan. Ze overdenken de dag, denken aan de toekomst, dagdromen en fantaseren, voeren innerlijke dialogen enzovoort.

'Wachten' is dus als thema voor een theatercursus uitermate geschikt, omdat het een veelzijdig verschijnsel is, niet aan een bepaalde locatie gebonden is, gedrag met zich meebrengt dat goed te observeren valt, verschillende emoties oproept en aanleiding kan zijn tot allerlei gedachtegangen.

Lessen

Les 1. Introductie en kennismaking

Tijdens de introductie licht Jean Couprie het programma van de cursus toe en regelt enkele organisatorische zaken (data, wijze van betalen, cursusboek enzovoort.).

Vervolgens interviewen de cursisten elkaar en vullen voor elkaar het volgende lijstje in:

Naam:

Gebarenaam:¹

Ik hou van:

Ik haat:

Ik ben blij als:

Ik word verdrietig van:

Ik wil:

Dat leidde bijvoorbeeld tot de volgende invulling:

Naam: Ilse

Gebarenaam: De slanke I

Ik hou van: creativiteit en dansen

Ik haat: smoesjes en slijmen

Ik ben blij als: ik gezellig met iemand samen ben

Ik word er verdrietig van: als iemand is overleden

Ik wil: genieten van het leven.

Op een tafel liggen verschillende hoofddeksele klaar, zoals een herenhoed, een dameshoedje, een pet, een helm en een zonnehoed.

In de theaterzaal is een klein podium opgesteld dat met theaterspots is uitgelicht.

Ieder tweetal kiest een hoofddeksele uit en introduceert elkaar. De geïntroduceerde gaat op het podium staan en neemt een pose aan, passend bij het hoofddeksele. De ander doet de introductie zo theatraal mogelijk: 'Dames en heren, dit is Ilse! Haar gebarenaam is De Slanke I. Ze houdt van creativiteit en dansen...'

Voor deze werkwijze is om de volgende redenen gekozen:

- Cursisten maakten op een ongewone en creatieve wijze met elkaar kennis.
- De vragenlijst maakte uiteenlopende antwoorden mogelijk.
- De kennismaking werd omgezet in een theatrale presentatie (op een podium, in het licht van theaterspots, met een hoofddeksele op).
- Het is minder bedreigend om een ander te introduceren dan jezelf.

Huiswerkopdracht 1

Cursisten krijgen een formulier mee waarop ze tien dingen, personen, gebeurtenissen of verschijnselen kunnen invullen waarop je kunt wachten.

Huiswerkopdracht 2

De cursisten krijgen als opdracht mee om wachtende mensen te observeren. Op een formulier kunnen ze vijf observaties invullen. Daarvan kiezen ze één observatie uit om uit te spelen.

¹ Het begrip 'gebarenaam' verdient een nadere toelichting. Alle doven in Nederland hebben - zoals iedereen - een naam. Daarnaast hebben de meeste doven in de dovenwereld een gebarenaam. Ilse bijvoorbeeld, een slank meisje, is 'de slanke I', waarbij de letter I uit het Nederlandse handalfabet wordt gebruikt. De letter I uit het alfabet is een opgestoken pink. Als je de pink van boven naar beneden beweegt, staat het tevens voor 'mager/slank persoon'. Zo zijn er gebarennamen als 'de W die danst' (verwijzend naar iemands beroep), 'de man met de grote snor' (verwijzend naar een uiterlijk kenmerk), 'bloem' (verwijzend naar iemands letterlijke achternaam, namelijk Bloem).

Les 2. Dans en beweging

Maxi Hill besteedt deze les aan een algemene warming up. Tijdens de warming up bekijkt ze welke (on)mogelijkheden de cursisten hebben. Ze begint met ontspannings- en ademhalingsoefeningen, gaat verder met rek-, strek- en evenwichtsoefeningen, en laat de cursisten op allerlei manieren de ruimte innemen met hun lichaam. Daarna koppelt ze bewegingen ritmisch aan elkaar waardoor het begin van een dans ontstaat.

Les 3. Spel

Warming up

Tijdens de warming up loopt de groep verschillende patronen door de zaal (een vierkant, een cirkel, een spiraal, een zandloper). Deze patronen worden op verschillende manieren gelopen (hoog-laag, breed-smal, snel-langzaam en zwaar-licht).

De wacht houden

De groep loopt door de zaal. Iemand stopt en neemt een houding van wachten aan, de anderen lopen door. Er mogen niet twee mensen tegelijk wachten en de wachtpose moet steeds anders zijn.

Wachten in de kring

De groep zit op stoelen in de kring. Om beurten begint iemand met een wachthouding of -beweging. Een voor een nemen de anderen in de kring de houding of beweging over.

Ten slotte maken de cursisten de eigen beweging of houding tegelijkertijd.

Variatie: Iemand begint een wachtbeweging, de volgende neemt de beweging over en voegt er een eigen beweging aan toe.

De lift

De groep wordt in tweeën gedeeld. De ene helft beeldt een groep mensen uit die in een lift staan te wachten tot ze kunnen uitstappen. De manier van wachten mag niet hetzelfde zijn.

Daarna is de andere helft van de groep aan de beurt.

Het loket

Iedere cursist kiest een hoofddekse uit en stelt zichzelf de volgende vragen:

- Waar ga ik naartoe?

- In welke stemming ben ik?

De groep stelt zich in twee rijen achter elkaar op alsof ze voor een loket van de NS staan te wachten. Ondertussen observeren ze de mensen in de andere rij.

De observaties worden nabesproken: wie ging in welke stemming waar naartoe?

De wachtkamer

De groep wordt in tweeën gedeeld. De ene helft gaat op de stoelen zitten in een denkbeeldige wachtkamer van de dokter. Er wordt niet gecommuniceerd. De manieren van wachten moeten verschillend zijn.

De bushalte 1

De cursisten trekken ieder een kaartje. Op de kaartjes staan gespreksonderwerpen (een huisdier, uitgaan, vakantie, geld, het weer, een televisieprogramma, nieuws uit de krant, verkeer, gezondheid, werk of school, huis of kamer, familie).

Twee aan twee doen cursisten of ze op de bus staan te wachten. Ze voeren een gesprek, maar houden zich bij hun eigen onderwerp.

De bushalte 2

Cursisten worden in zes tweetallen ingedeeld. Ze krijgen een van de volgende opdrachten:

- beiden willen contact, maar durven niet
- de een wil contact, de ander niet
- beiden willen geen contact.

Ten slotte worden de huiswerkopdrachten 1 en 2 besproken.

Huiswerkopdracht 3

Alle cursisten krijgen een zaklamp mee. De opdracht luidt om thuis een spiegel neer te zetten, de kamer te verduisteren en het eigen gezicht van opzij, van boven en van onderen te beschijnen. Wat zien ze? Wat voor sfeer brengt iedere stand van de lamp met zich mee.

Verder vullen de cursisten op een formulier twee associaties in bij de volgende kleuren licht: rood, helderblauw, donkerblauw, geel, groen, oranje en wit.

Huiswerkopdracht 4

Ter voorbereiding van de les over decor krijgen de cursisten de opdracht om met vijf voorwerpen een hoererkast, een kerk en de hemel te suggereren. Ze tekenen een plattegrond van iedere situatie en geven aan waar de voorwerpen geplaatst zijn.

Huiswerkopdracht 5

De cursisten krijgen een korte dialoog met als titel 'Pauze in de bioscoop' op papier mee naar huis. Opdracht is om de Nederlandse tekst te vertalen in Nederlandse Gebarentaal.

Les 4. Spel

In deze les wordt gewerkt met de korte dialoog 'Pauze in de bioscoop'. De dialoog staat op papier en is tevens door Wim Emmerik vertaald in Nederlandse Gebarentaal en op video opgenomen.

De cursisten gaan in een kring zitten. Jean Couprie deelt om en om de tekst uit, waarbij bij de ene tekst de rol van persoon A is gemarkeerd en bij de andere tekst de rol van persoon B. De cursisten oefenen hun rol twee keer met degene die links van hen zit en vervolgens twee keer met degene die rechts van hen zit. Daarna geven ze de tekst naar rechts door. Persoon A wordt dus Persoon B, Persoon B wordt Persoon A. Vervolgens oefenen ze hun rol twee aan twee, eerst met hun linkerbuur, daarna met hun rechterbuur.

Na de pauze bekijkt de groep de videoband en bespreekt de vertaling.
Ten slotte spelen de cursisten de korte dialoog twee aan twee uit.

Les 5. Dans en beweging

Maxi laat iedere cursist vijf bewegingen/houdingen kiezen uit de lijst met observaties die ze hebben ingevuld.

Iedere deelnemer bedenkt een volgorde van de bewegingen/houdingen en laat deze in elkaar overlopen.

In tweetallen oefenen ze de eigen bewegingssequens en die van hun partner. Uiteindelijk worden de twee maal vijf houdingen/bewegingen aan elkaar verbonden en laat ieder tweetal de zo ontstane sequens synchroon aan de anderen zien.

De sequensen worden op video opgenomen.

Huiswerkopdracht 6

De cursisten krijgen een formulier mee naar huis waarop ze het antwoord op de volgende vragen kunnen invullen:

1. Wat voor kleding draag je als je naar een sollicitatie gaat?
2. Wat voor kleding draag je als je naar een feest gaat?
3. Wat voor kleding draag je in je vrije tijd?
4. Wat is je lievelingskleur?
5. Welke kleur vind je lelijk?

Les 6. Decor

Jacques Kriek houdt eerst een introductie aan de hand van een maquette. De maquette is een zwarte doos waarin hij decorstukken en meubeltjes op miniformaat plaatst. Aan de hand hiervan laat hij zien dat de plaats van een meubelstuk sfeerbepalend kan zijn. Er gaat een andere suggestie uit van een stoel die vooraan in het midden van het speelveld is geplaatst, dezelfde stoel met de rug naar het publiek in een van de hoeken achter in het speelveld of de stoel op zijn kant gegooid.

De plaats van twee fauteuils is bepalend voor de aard van communicatie. Staan ze beide schuin naar het publiek? Tegenover elkaar in zijaanzicht? Of met de ruggen naar elkaar toe?

De toevoeging van een decorstuk geeft iets aan van de locatie: een boom en het wordt een park, een pilaar en het wordt een luxe hotel.

Jacques heeft in de hal van Theater 't OOG tien soorten voorwerpen klaargezet, drie rode fauteuils, twee grote kandelaars, een tafel, een rij lege flessen, enkele bossen takken, een kamerscherm, een aantal zilveren kannetjes, een barkruk, een aantal glazen, gekleurde lappen.

De groep wordt in drieën gedeeld en iedere groep krijgt de opdracht om met enkele voorwerpen uit de hal een decor te maken voor een hoerenkast, een kerk of de hemel.

Ten slotte bespreekt hij de drie decors die in de zaal zijn neergezet.

Huiswerkopdracht 7

De cursisten ontvangen een formulier met een gestileerd gezicht. De opdracht luidt: 'Je gaat naar een gemaskerd bal en mag niet herkend worden. Kleur dit gezicht in voor het gemaskerd bal.'

Les 7. Licht

John Neufeld houdt een inleiding over licht. Hij gaat in op wat licht is, welke functie en eigenschappen licht heeft. In het kort laat hij de geschiedenis van het theaterlicht de revue passeren. Vervolgens gaat hij in op de verschillende soorten schijnwerpers. Cursisten bekijken de schijnwerptypes van nabij, vergelijken deze met elkaar en bedienen zelf de regeltafel.

John behandelt speciale theatereffecten, zoals de waterbak, de gobo, de sneeuw-machine, olierookmachines en droogijs.

Ten slotte gaat hij in op de manier waarop de theatertechnicus zijn werk voorbereidt: lezen van het script, gesprekken met de regisseur, decorontwerper, ontwerper van kleding, bijwonen van repetities, opstellen van een voorlopig lichtplan, inventarisatie van de technische mogelijkheden van de theaters waar wordt opgetreden en opstellen van het definitieve lichtplan.

In de pauze licht hij het decor 'de kerk' dat door een van de groepen in de vorige les is gemaakt, uit. Na de pauze laat hij zien welk effect de theaterspots, alleen en in combinatie, hebben op de sfeer van het decor. Daarbij gebruikt hij verschillende kleuren, invalshoeken en lichtintensiteit. Ten slotte kunnen cursisten zelf met de regeltafel experimenteren.

Les 8. Kleding

In de theaterzaal is een grote tafel neergezet. Op de tafel liggen allerlei gekleurde lappen, linten en veiligheidsspelden. In de hoek staat een grote passpiegel.

Teja Vossen houdt een korte inleiding over de functie van kleding. Ze vertelt dat er een verschil is tussen gewone kleding en theaterkleding. Met theaterkleding kan je suggereren dat een personage in een andere tijd leeft, ouder of jonger is, of een andere maatschappelijke positie heeft.

Daarna bespreekt ze met de cursisten de antwoorden op de vragen van de huiswerkopdracht.

Vervolgens wordt de groep in groepjes van drie verdeeld. Ieder groepje krijgt een stapel afbeeldingen van mannen en vrouwen in kleding door de eeuwen heen en losse onderschriften, zoals 'Griekse danseres, 400 voor Christus', 'Romeinse dame, 100 voor Christus', 'Franse stijl Poiret, 1908'.

Het is de bedoeling om afbeeldingen en onderschriften bij elkaar te zoeken.

Vervolgens kiest ieder een kostuum uit om na te maken. De cursisten gaan in tweetallen aan het werk. De opdracht is om het kostuum te suggereren met losse lappen, die om het lichaam worden gemodelleerd en alleen met linten of spelden mogen worden bevestigd.

Les 9. Grime

In de zaal zijn zes tafels langs de kant gezet met een spiegel erop. Op de tafeltjes zijn kommetjes met water klaargezet.

Op een grotere tafel staan allerlei producten die voor grimeren worden gebruikt. Jean Couprie bekijkt met de cursisten de ontwerpen die ze thuis hebben gemaakt. Vervolgens vertelt hij over de grimeproducten en gaat het proces van grimeren langs, van het schoonmaken van het gezicht tot en met het afpoederen. Ten slotte voeren de cursisten hun ontwerp in tweetallen bij elkaar uit.

Les 10. Dans en beweging

De cursisten bekijken de video-opname van de bewegingssequensen uit de vorige les. Uit deze sequensen maakt Maxi een choreografie, die ze met de cursisten instudeert en na de pauze presenteert aan enkele genodigden.

Les 11. Spel

Voor de laatste les heeft Mieke Julien een eenacter geschreven 'Reizen in je hoofd'. De eenacter is vertaald in Nederlandse Gebarentaal en op video opgenomen. In de hal van Theater 't OOG is een kledingrek neergezet met jasjes, een cape, sjaals en omslagdoeken. Op een tafel liggen tassen en hoeden. Voor de pauze krijgen de cursisten de Nederlandse tekst op papier en bekijken zij tweemaal de video-opname van de eenacter in Nederlandse Gebarentaal. De vertaling wordt besproken.

Na de pauze wordt de groep in tweeën gedeeld, de rollen worden verdeeld en de beide groepen beginnen met een tekstrepetitie. Wanneer ze de tekst uit het hoofd hebben geleerd, kiezen ze - geadviseerd door Teja Vossen - kleding, hoeden en andere accessoires. De ene groep repeteert in de zaal onder begeleiding van Jean Couprie, de andere groep onder begeleiding van Mieke Julien in de hal. Ten slotte treden de groepen voor elkaar op.

4. Evaluatie en vervolg

Evaluatie

De cursus is met de deelnemers nabesproken. Het belangrijkste punt van kritiek was dat ze voor alle onderdelen meer tijd hadden willen hebben. Alle cursisten hebben aangegeven met de vervolgcursus te willen doorgaan.

Opvallend was hun enorme enthousiasme, aandacht, werklust, leergierigheid en plezier. Ze lieten geen minuut verloren gaan, kwamen op tijd, ook al moesten sommigen een lange reis maken, en ze werkten hard.

Wel bleek dat voor sommige deelnemers de schriftelijke opdrachten problemen opleverden. Het feit dat ze moesten lezen en schrijven belemmerde een aantal cursisten om de opdrachten uit te voeren. Gekozen is voor persoonlijke begeleiding.

Extra aandacht moet ook worden gegeven aan het vertalen van Nederlandse (theater)teksten naar de Nederlandse Gebarentaal. Sommigen raakten hun natuurlijke wijze van gebaren kwijt onder invloed van het geschreven Nederlands. De video-opnames waren daarom een uitkomst, omdat deze de cursisten weer terugbrachten bij hun eigen taal.

Een leuk resultaat van de cursus is dat Giselle Meyer, een van de cursisten, inmiddels mee is gaan doen aan het project O Amor Natural, waarin gedichten van de Braziliaan Carlos Drummond de Andrade worden gedeclameerd in Nederlandse Gebarentaal, afgewisseld met dans.

De samenwerking met de docenten verliep erg plezierig. Voordeel was dat alle docenten al eerder met dove mensen in aanraking waren geweest, op de hoogte waren van de taal en cultuur van doven en een basiskennis hadden van de Nederlandse Gebarentaal. Het werken met een tolk is goed bevallen. De docenten beheersten de Nederlandse Gebarentaal namelijk onvoldoende om hun lessen in die taal te geven.

Vervolg

In de vervolgcursus wordt gewerkt aan een voorstelling. Uitgangspunt voor deze voorstelling is de film 'Le Bal' van Ettore Scola. De keuze is op deze film gevallen om de volgende redenen:

- In de film wordt geen woord gesproken; er is dus geen tekst en veel nonverbaal gedrag.
- Het verhaal speelt zich af op één locatie, namelijk de balzaal van een klein dorp.
- De personages zijn aan de ene kant op het karikaturale af, maar - omdat ze gedurende een langere tijd worden gevolgd - zit er wel ontwikkeling in de karakters.
- De personages gaan een avond uit en zijn op hun paasbest gekleed. Dat geeft mooie aanknopingspunten voor kleding en grime. De locatie geeft tevens aanleiding om ook met licht en dans te experimenteren.

In september komt de groep - aangevuld met deelnemers die in de tweede fase willen instappen - een dag bijeen om de film te bekijken.

Iedere deelnemer krijgt een videoband met de film en enkele observatieopdrachten in Nederlandse Gebarentaal mee naar huis. De film moet meerdere keren worden bekeken.

Daarna voeren de deelnemers een aantal observatieopdrachten uit:

- Noteer welke personages in de film voorkomen en geef hun een gebarennaam.
- Beschrijf hun uiterlijk.
- Beschrijf hun gedrag.
- Beschrijf hun karakter.
- Geef aan welke emotie de verschillende personages in je oproepen.
- Kies een of meerdere personages uit die je wilt spelen.
- Oefen een karakteristieke beweging van het personage dat of de personages die je hebt uitgekozen.

In november komt de groep een dag terug om de observatieopdrachten te bespreken en aan elkaar te laten zien.

Ten slotte worden de rollen gekozen, de maten voor kleding genomen en kunnen cursisten een keuze maken bij welke specialisme ze betrokken willen zijn in de maand december.

In december bereidt de docentengroep namelijk een aantal zaken voor:

- Mieke Julien schrijft enkele monologen en dialogen.
- Jean Couprie, John van Gelder en Wim Enmerik vertalen de monologen en dialogen in Nederlandse Gebarentaal.
- Maxi Hill maakt enkele choreografieën.
- Teja Vossen houdt zich met de kostuums bezig.
- Jacques Kriek ontwerpt een toneelbeeld.
- John Neufeld maakt een lichtplan.

De cursisten kunnen met een van de docenten meewerken.

In januari beginnen de repetities en in maart en/of april vinden enkele voorstellingen plaats in Theater 't OOG.

BIJLAGE 1

CURRICULAE VITAE

Spel

Jean COUPRIE (1943) doof, volgde de Hogeschool voor de Kunsten, afdeling theater en drama, is oprichter van kindertheater Klaproos, is een van de vaste acteurs van Handtheater, speelde in 'Wie is bang voor Virginia Woolf', in 'Het Koekoeksnest', was deelnemer van de cyclus 'Poëzie in spreek- en gebarentaal', speelde in 'De man, de stad en het boek' en vertolkt de rol van Theo van Gogh in 'Theo & Vincent' dat op 9 oktober 1998 in première gaat in theater De Brakke Grond in Amsterdam.

Mieke JULIEN (1953), horend, studeerde Sociale Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, werkte als staffunctionaris en initieerde enkele vernieuwingsprojecten. De afgelopen veertien jaar is zij werkzaam als journalist/publicist. Zij werkte voor televisie (VPRO, KRO en NOS), radio (Humanistisch Verbond en IKON), kranten en tijdschriften (waaronder de Humanist en Vrij Nederland). Daarnaast redigeert zij boeken, brochures en folders.

In 1994 kwam haar eerste kinderboek uit 'De roep van de fazant'. In 1995 schreef zij haar eerste toneelstuk 'De man, de stad en het boek. Een monoloog voor drie mannen', dat door Handtheater wordt opgevoerd en tekende voor de regie. Op 9 oktober gaat het door haar geschreven 'Theo & Vincent' in première in theater De Brakke Grond in Amsterdam.

Sinds 1990 is ze betrokken bij Handtheater.

Dans en beweging

Maxi HILL (1964, Kingston Jamaica) volgde opleidingen aan de London Contemporary Dance School (Engeland), Laban Centre for Movement and Dance (Engeland), School voor Nieuwe Dansontwikkeling (Nederland). Zij danste vele choreografieën en trad als actrice op in het stuk 'Negerangst' van Suver Nuver.

Choreografieën van haar werden uitgevoerd in Europa en de Verenigde Staten. Voor haar choreografie 'Lak Dis' ontving zij de Ineke Sluiter Award. Met Handtheater werkte zij samen aan een dansstuk gebaseerd op gebaren dat werd opgevoerd door zeventig dove jongeren en aan een rap in Nederlandse Gebarentaal op het hiphop en poëzie festival Double Talk in theater Frascati in Amsterdam. Zij is als choreograaf betrokken bij 'Theo & Vincent' en 'O Amor Natural' van Handtheater.

Decor

Jacques KRIEK (1958) deed theatervormgeving van onder andere het Theaterfestival aan de Werf, het Nederlands Jeugdtheater te Den Haag, het toneelbeeld voor de kleuteropera 'Nijntje gaat logeren', theatervormgeving van 'Personen' voor het Samuel Beckett Festival, het toneelbeeld van vier voorstellingen van Theaterwerkplaats Indépendance te Arnhem, het toneelbeeld van 'De man, de stad en het boek' en 'Theo & Vincent'.

Licht

John NEUFELD werkte als hoofd theatertechniek in theater De Balie te Amsterdam. Op dit moment werkt hij freelance. Hij werkte onder andere voor Vis-à-vis, Conny Janssen Danst, producties van politiek-cultureel centrum De Rode Hoed, De Klap op de Vuurpijl van het Willem Breuker Collectief, muziekcentrum de Ijsbreker en 'De man, de stad en het boek' en 'Theo & Vincent' van Handtheater.

Kleding

Teja VOSSSEN (1946) deed de kleding en productie voor de televisieserie 'Ti Ta Toveraar', een aantal eindexamenfilms van de Nederlandse Film en TV Academie, de kleding en de productie van 'De man, de stad en het boek', 'Theo & Vincent' en 'O Amor Natural'. Sinds 1990 is zij bij Handtheater betrokken.

Nederlandse Gebarentaal

Wim EMMERIK (1940), doof, volgde de Nel Roos academie, is docent Nederlandse Gebarentaal en als linguïstisch onderzoeker werkzaam bij de Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind. Hij speelde in 'Wie is bang voor Virginia Woolf', speelde een vertaling van 'De Zwarte Kat' van Edgar Allan Poe in Nederlandse Gebarentaal, was deelnemer aan de cyclus 'Poëzie in spreek- en gebarentaal'. In 1995 verscheen een (video)bundel van zijn gedichten. Wim Emmerik is als dichter-danser betrokken bij het project 'O Amor Natural' van Handtheater.

John VAN GELDER (1946), doof, is docent Nederlandse Gebarentaal en als acteur verbonden aan Handtheater. Hij bracht meerdere soli op het podium, acteerde in 'Wie is bang voor Virginia Woolf' en 'Het koekoeksnest', was deelnemer aan de cyclus 'Poëzie in spreek- en gebarentaal', speelde in 'De man, de stad en het boek' en vertolkt de rol van Vincent van Gogh in 'Theo & Vincent' dat op 9 oktober 1998 in theater De Brakke Grond in première gaat. John van Gelder is de initiatiefnemer en beheerder van Theater 't OOG, een cultureel centrum voor dovencultuur en gebarentaal in Amsterdam dat in september 1997 de deuren opende.

BIJLAGE 2

HANDTHEATER

Handtheater
p/a Theater 't OOG
Bilderdijkkade 60
1053 VN Amsterdam
t 020 4123 821
tt 020 689 56 57
f 020 689 56 57

Bestuursleden

De heer R. Hietbrink, voorzitter
De heer H. Scheper
De heer J. Backer
De heer H. Buter

Stichtingsraad

Jean Couprie
John van Gelder
Mieke Julien
Gert-Jan de Kleer
Teja Vossen

Overige spelers en medewerkers

Míro Cívín
Wim Emmerik
Rina Hietbrink
Eduard Leuw
Giselle Meyer
Truus de Ridder

Statutaire doelstelling

Stichting Handtheater is opgericht op 2 mei 1990. De statutaire doelstelling luidt:
De stichting heeft ten doel het bevorderen van en geven van bekendheid aan de emancipatie van doven op cultureel gebied, meer in het bijzonder op het gebied van gebarentheater en non-verbale expressie.

De stichting tracht haar doel te bereiken door:

- a. het verzorgen of doen verzorgen en stimuleren van voorstellingen en optredens in gebarentaal;
- b. het doven in de gelegenheid stellen zich te bekwamen op het gebied van gebarentaal en non-verbale expressie;

- c. het ontwikkelen van toneelstukken en soortgelijke producties in gebarentaal;
- d. het vertalen van 'horende' toneelstukken in gebarentaal;
- e. het geven van workshops;
- f. het geven van voorlichting;
- g. het organiseren van bijeenkomsten;
- h. het samenwerken met soortgelijke en aanverwante nationale en internationale organisaties.

Producties 1998-1999

Handtheater heeft naast de theatercursus de volgende projecten:

Theo & Vincent, een briefwisseling in Nederlandse Gebarentaal

Dit theaterproject gaat over de innige band tussen de broers Theo & Vincent Van Gogh, en over de bevoegenheid waarmee ze zich met de schilderkunst hebben beziggehouden. Het project komt tot stand in samenwerking met het Van Gogh Museum en wordt vanaf oktober gespeeld op Nederlandse podia en daarbuiten. De première vindt plaats op 9 oktober in theater De Brakke Grond in Amsterdam. Het seizoen wordt afgesloten in het Van Gogh Museum, te beginnen bij de opening van de nieuwe vleugel.

O Amor Natural (de liefde natuurlijk)

O Amor Natural is een poëzie- en dansproject rondom de erotische gedichten van de Braziliaan Carlos Drummond de Andrade. Twaalf gedichten worden gedeclameerd in Nederlandse Gebarentaal door twee mannen en twee vrouwen. De gedichten worden afgewisseld met dans.

OOGgetuigen

OOGgetuigen is een gedramatiseerd discussieprogramma in de vorm van een rechtszaak. OOGgetuigen wil doven een platform bieden om in de eigen taal te kunnen discussiëren over onderwerpen die hun direct aangaan. De 'rechtszitting' wordt geleid door een per keer wisselende (dove) rechter. De advocaat en de openbare aanklager zwingelen de discussie aan. Het publiek is jury en getuige-deskundige.

BIJLAGE 3

Huiswerkopdrachten

THEATERCURSUS 1998
- kennismaking -

Stel de ander vragen en vul het volgende lijstje in:

Naam?

Gebarenaam?

Ik hou van

Ik haat

Ik ben blij als

Ik word verdrietig van

Ik wil

Ga daarna naar de tafel en kies ieder een hoed.
Laat de hoed op tafel liggen.

THEATERCURSUS 1998
- huiswerkopdracht 1 -

Waarop kan je wachten?

Bijvoorbeeld op:

- de bus
- de dokter
- lente
- geluk.

Schrijf zelf tien mogelijkheden op.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

Kies er drie uit.

1.

2.

3.

THEATERCURSUS 1998
- huiswerkopdracht 2 -

Wat doen mensen als ze wachten?
Kijk de komende dagen goed om je heen,

- op straat
  - in het station
  - op school
  - in de winkel
- enzovoort.

Schrijf vijf situaties op.

1.

2.

3.

4.

5.

Kies één situatie uit om te spelen.

THEATERCURSUS 1998

- huiswerkopdracht 3 Licht -

1. Zorg voor een spiegel.

Maak de kamer donker.

Doe de zaklantaarn aan.

Beschijn je gezicht:

- van links
- van rechts
- van onderen
- van boven.

Wat zie je?

2. Waar denk je aan bij de volgende kleuren licht?

Schrijf bij elke kleur twee dingen op!

Bij rood licht denk ik aan:

1.....

2.....

Bij groen licht denk ik aan:

1.....

2.....

Bij helderblauw licht denk ik aan:

1.....

2.....

Bij oranje licht denk ik aan

1.....

2.....

Bij donkerblauw licht denk ik aan:

1.....

2.....

Bij wit licht denk ik aan:

1.....

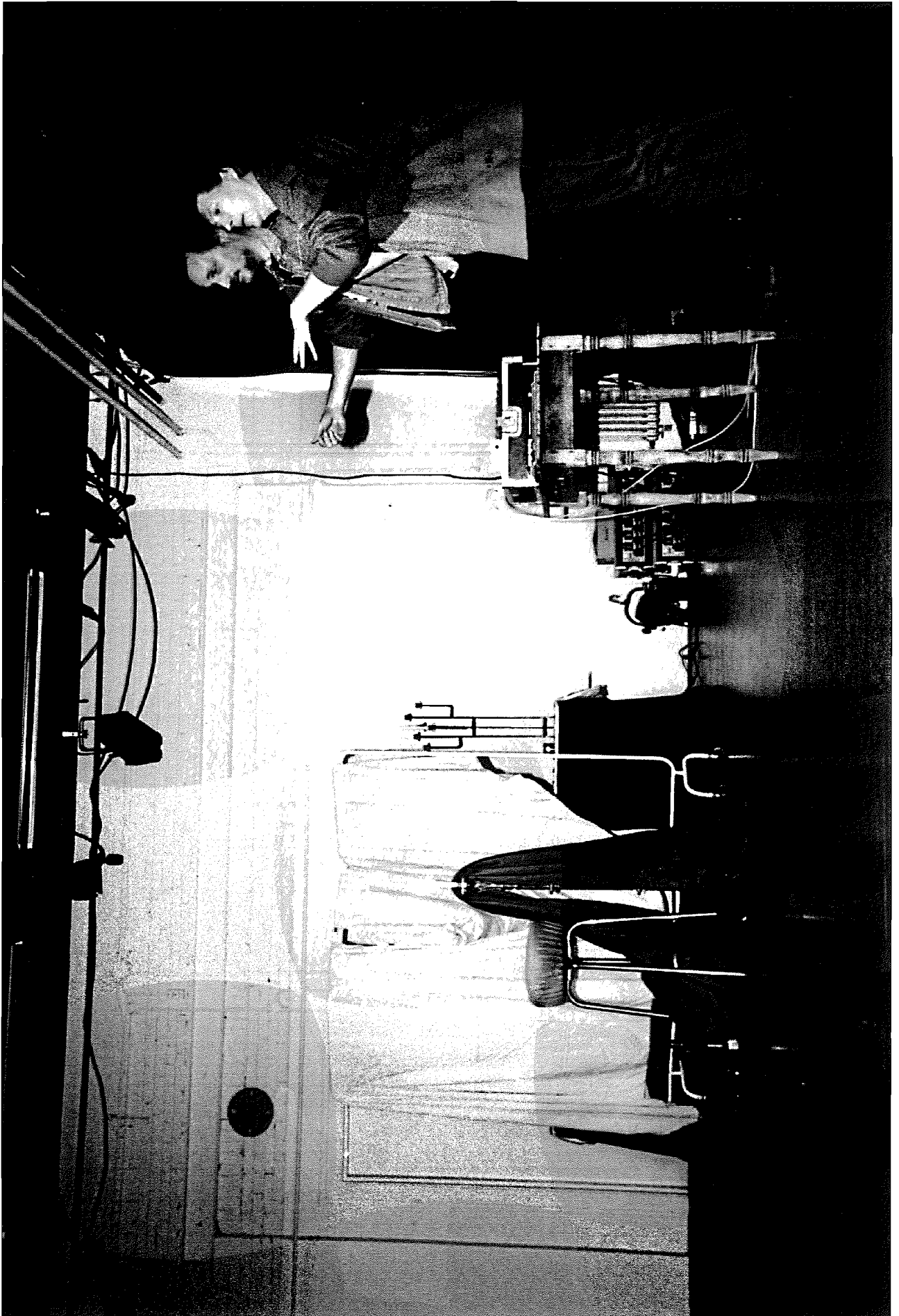
2.....

Bij geel licht denk ik aan:

1.....

2.....

THEATERCURSUS 1998
- huiswerkopdracht 4 Decor -

Ontwerp een decor voor de volgende situaties:
Je mag vijf dingen gebruiken.
Teken de plattegrond.

Hoerenkast

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Kerk

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Hemel

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

PAUZE IN DE BIOSCOOP (huiswerkopdracht 5)

Voor de wc staat iemand te wachten (persoon A).
Er komt nog iemand aan (persoon B).

Persoon B Staat u al lang te wachten?

Persoon A Een paar minuten. (*Korte pauze.*)

Persoon B Wat duurt dat lang! (*Kijkt op horloge.*)
De film gaat zo weer beginnen. Weet u zeker
dat er iemand op zit?

Persoon A Ja, kijk maar, er brandt licht.

Persoon B (*Loopt naar de deur en wil de deurklink pakken.*)

Persoon A Hé, niet doen! Mag iemand niet even rustig zijn behoefte
doen?

Persoon B Ja, dat kan wel wezen, maar ik houd het bijna niet meer.

Persoon A Nou, dan mag u eerst.

Persoon B Dank u. (*Loopt heen en weer.*)

*Korte pauze. Persoon A wordt nu ook ongeduldig en zucht.
Loopt naar de spiegel en kijkt hoe hij (of zij) eruitziet.*

Persoon A Dit duurt wel erg lang! (*Loopt naar de deur en klopt.*)

Persoon B (*Lacht.*) Nu weet je nog niet of er iemand op zit! Je hoort
toch niet wat hij zegt!

Persoon A (*Beetje kwaad. Gaat op de knieën op de grond zitten en
kijkt onder de deur door.*)
Ik zie helemaal geen voeten!

Persoon B Wel verdikkeme! Er zit niemand op!

Persoon A (*Doet de deur open en gaat naar binnen.*)

Persoon B Hé, maar ik mocht eerst!

Persoon A doet de deur op slot.

1. Wat voor kleding draag je als je naar een sollicitatie gaat?

.....
.....
.....
.....

2. Wat voor kleding draag je als je naar een feest gaat?

.....
.....
.....
.....

3. Wat voor kleding draag je in je vrije tijd?

.....
.....
.....
.....

4. Welk is je lievelingskleur?

.....

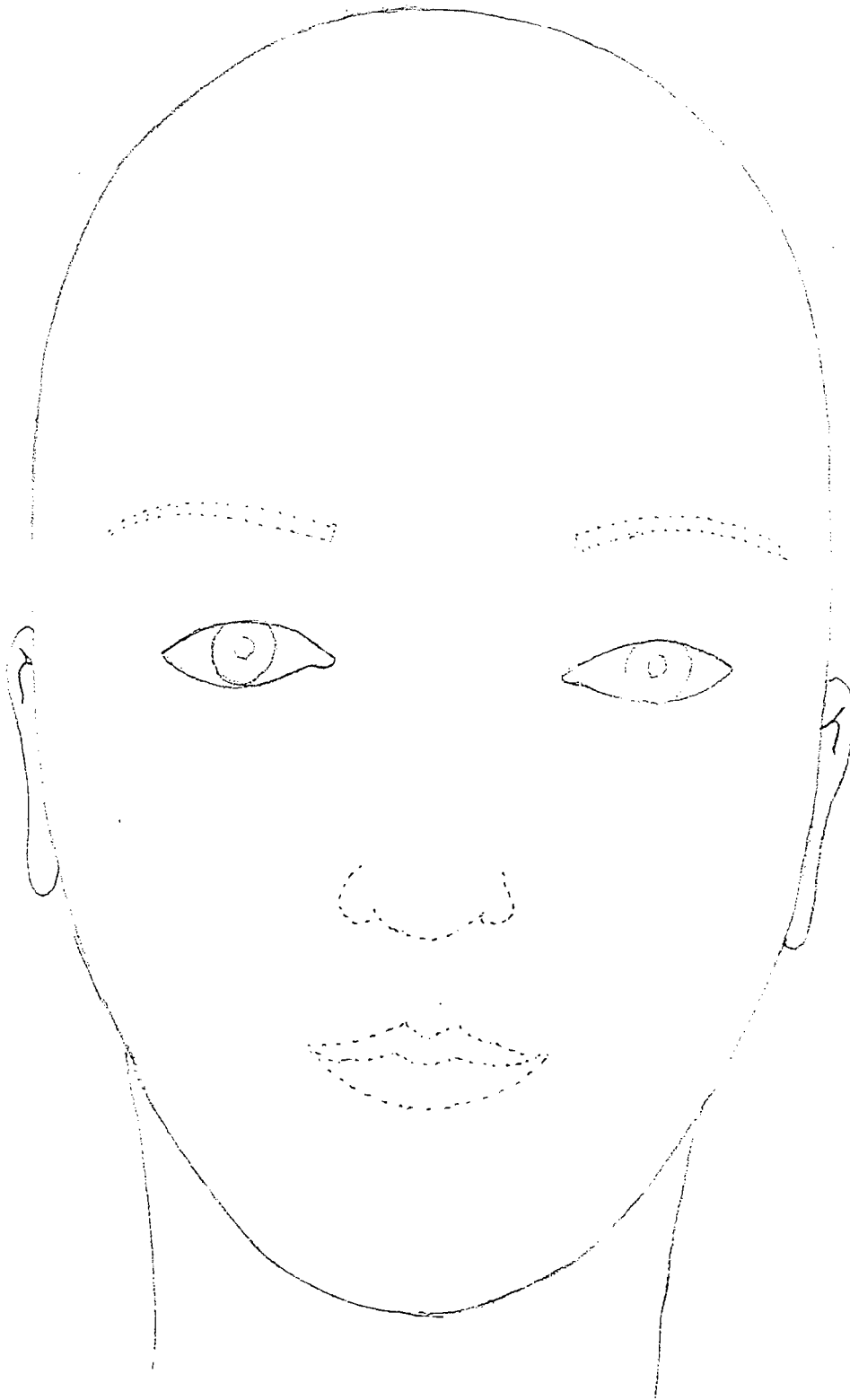
5. Welk kleur vind je lelijk?

.....

THEATERCURSUS 1998
- huiswerkopdracht 7 grime -

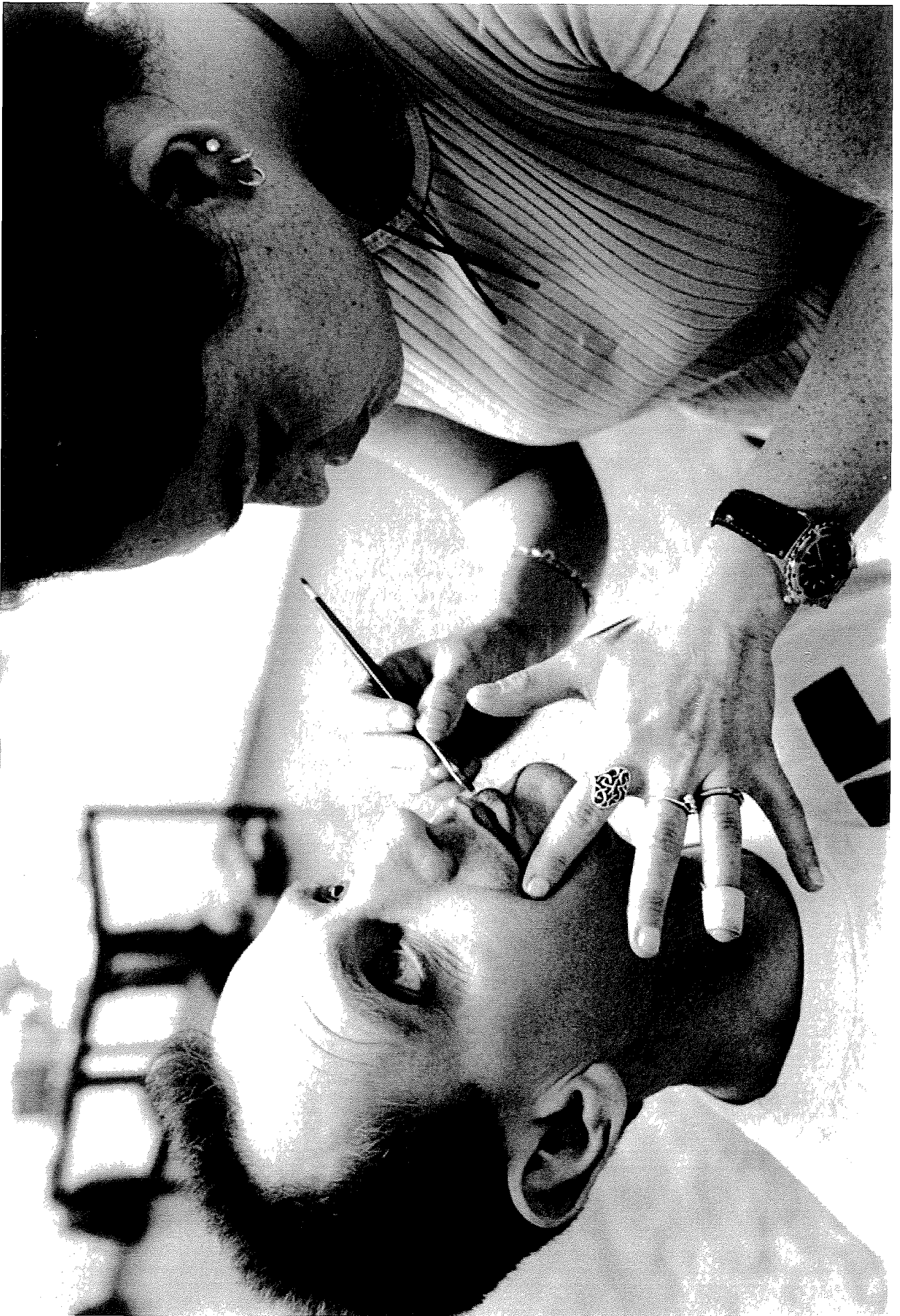
Je gaat naar een gemaskerd bal en mag niet herkend worden. Kleur dit gezicht in voor het gemaskerd bal

HEAAND

T H E A T E R

COLOFON

tekst   Mieke Julien
foto's   Syll Schaap
vormgeving   Hilde Salverda
productie   Handtheater

Handtheater, Amsterdam, augustus 1998